

НА СХРЕЩЕНИХ ДОРОГАХ

Як то трудно риби на суходолі,
Звіру-птиці без поля, без діброви,
Так-то трудно на чужій стороні пробувати,
Без роду, без сердешної родиноньки...
(Дума про сестру і брата)

ТВОРЧА СИЛЬВЕТА АВТОРКИ

Софія Парфанович — лікарка і разом з тим письменниця і то ввесь час чинна, що звичайно не легко дається людині, якої професія така тяжка й відповідальна. Чи лікареві годиться поза званням, яке вимагає ще й постійного дошколу, шукати й іншого змісту для життя? Чи не повинен його вдоволяти такий цікавий, як думають сторонні, а насправді трудний і вимогливий лікарський фах?

Очевидно — талант зголошується спонтанно, незалежно від професії. Людина з письменницьким хистом не може не писати, не може не виявити того, що виношує її творча душа. До того кожному людину манить вийти зпоза решітки буднів і зв'язаних з ними обов'язків. Складне життя і хвилюючі події мають свій кольор, свій смак і притягальну силу. Особливо живо спроможен на те все реагувати лікар. Він бо привик спостерігати все, так би мовити, під мікроскопом. Отож ряд лікарів-письменників прикрасив сторінки світової літератури. Згадаймо А. Чехова, А. Копана Дойля, Л. Селіна, А. Мунте, А. Кроніна, В. Зомерсста-Могема. Та й у нас були: Т. Окуневський, Ю. Липа, В. Кархут, а тепер є В. Коротич.

До літературної творчости привів нашу авторку довший шлях її ранньої праці пером у ділянці популярно-медичній і науковій. Її книжки, монографії і статті, в яких вона розглядала різні питання, зокрема з обсягу гігієни, становлять поважний дорібок розміром біля тисячі сторінок друку. З них найцінніша «Гігієна жінки», видання, якого в нас передтим не було і ще й тепер немає. «Щоби написати таку книжку, треба бути

НА СХРЕЩЕНИХ ДОРОГАХ

Як то трудно риби на суходолі,
Звіру-птиці без поля, без діброви,
Так-то трудно на чужій стороні пробувати,
Без роду, без сердешної родиноньки...
(Дума про сестру і брата)

ТВОРЧА СИЛЬВЕТА АВТОРКИ

Софія Парфанович — лікарка і разом з тим письменниця і то ввесь час чинна, що звичайно не легко дається людині, якої професія така тяжка й відповідальна. Чи лікареві годиться поза званням, яке вимагає ще й постійного дошколу, шукати й іншого змісту для життя? Чи не повинен його вдоволяти такий цікавий, як думають сторонні, а насправді трудний і вимогливий лікарський фах?

Очевидно — талант зголошується спонтанно, незалежно від професії. Людина з письменницьким хистом не може не писати, не може не виявити того, що виношує її творча душа. До того кожному людину манить вийти зпоза решітки буднів і зв'язаних з ними обов'язків. Складне життя і хвилюючі події мають свій кольор, свій смак і притягальну силу. Особливо живо спроможен на те все реагувати лікар. Він бо привик спостерігати все, так би мовити, під мікроскопом. Отож ряд лікарів-письменників прикрасив сторінки світової літератури. Згадаймо А. Чехова, А. Копана Дойля, Л. Селіна, А. Мунте, А. Кроніна, В. Зомерсста-Могема. Та й у нас були: Т. Окуневський, Ю. Липа, В. Кархут, а тепер є В. Коротич.

До літературної творчости привів нашу авторку довший шлях її ранньої праці пером у ділянці популярно-медичній і науковій. Її книжки, монографії і статті, в яких вона розглядала різні питання, зокрема з обсягу гігієни, становлять поважний дорібок розміром біля тисячі сторінок друку. З них найцінніша «Гігієна жінки», видання, якого в нас передтим не було і ще й тепер немає. «Щоби написати таку книжку, треба бути

справжнім письменником» — як висловився, в розмові з С. Парфанович, Юрій Липа.

Не менша обсягом книжка вийшла би, коли б зібрати все надруковане нею в протиалькогольному журналі «Відродження», що його редагувала у Львові С. Парфанович напротязі 8 років. До того вона містила безліч статей з медичної ділянки ще в інших часописах і журналах, які появлялись в Галичині в рр. між 1928 і 1936. Її ентузіязм, як теж гладкий, блискучий стиль поривають і переконують. Її манера писання легка, невимушена. Вона вміє і може творити і відтворювати те, що спостерігає, що родиться в її думках чи в уяві.

Від писань медичного публіциста і науковця швидкий і легкий був перехід С. Парфанович до белетристики. Зберігаючи медичну тематику вона вміло переставляється на позиції письменника з мистецькою формою вияву своєї творчої духовости. В 1936 р. появляється її перша збірка оповідань п. н. «Ціна життя». Вона вривується різким акордом у доцьогочасну тематику в українській белетристиці. На якийсь час вона стає ревелюцією. Її розглядають з різних сторін. Ті, що привикли розглядати життя в «рукавичках» і замовчувати деякі проблеми живої людини з прудерії чи надто приховуваного реагування на природні явища людського тіла і пов'язані з тим душевні відрухи, — прийняли книжку з острахом і застереженнями. Але більшість читачів зустріла її зичливо, а навіть ентузіязтично.

У кліматі лікарні — хворі, їхні страждання, боротьба організму з недугами і смертю, змаг лікаря, його побіди і поразки — ось тематика, органічно пов'язана з творчістю письменниці-лікарки. Те саме ще її далі появляється в її творчій роботі, зокрема виповнює велику частину її книжки «Інші дні», виданої в Авґсбурзі (Німеччина) в 1948 р., на еміґрації. Медична тематика пробиває також у багатьох нарисах і оповіданнях, розсипаних у заокеанській вже пресі.

Та був час, коли здавалось, що авторка закинула остаточно цю тематику, бо наступні її книжки були побудовані на зовсім інших сюжетах. Це були книжкові видання: «Загоріла полонина», «Київ у 1941 році [1]», «Люблю Діброву» і «Вірний

справжнім письменником» — як висловився, в розмові з С. Парфанович, Юрій Липа.

Не менша обсягом книжка вийшла би, коли б зібрати все надруковане нею в протиалькогольному журналі «Відродження», що його редагувала у Львові С. Парфанович напротязі 8 років. До того вона містила безліч статей з медичної ділянки ще в інших часописах і журналах, які появлялись в Галичині в рр. між 1928 і 1936. Її ентузіязм, як теж гладкий, блискучий стиль поривають і переконують. Її манера писання легка, невимушена. Вона вміє і може творити і відтворювати те, що спостерігає, що родиться в її думках чи в уяві.

Від писань медичного публіциста і науковця швидкий і легкий був перехід С. Парфанович до белетристики. Зберігаючи медичну тематику вона вміло переставляється на позиції письменника з мистецькою формою вияву своєї творчої духовости. В 1936 р. появляється її перша збірка оповідань п. н. «Ціна життя». Вона вривується різким акордом у доцьогочасну тематику в українській белетристиці. На якийсь час вона стає ревелюцією. Її розглядають з різних сторін. Ті, що привикли розглядати життя в «рукавичках» і замовчувати деякі проблеми живої людини з прудерії чи надто приховуваного реагування на природні явища людського тіла і пов'язані з тим душевні відрухи, — прийняли книжку з острахом і застереженнями. Але більшість читачів зустріла її зичливо, а навіть ентузіязтично.

У кліматі лікарні — хворі, їхні страждання, боротьба організму з недугами і смертю, змаг лікаря, його побіди і поразки — ось тематика, органічно пов'язана з творчістю письменниці-лікарки. Те саме ще її далі появляється в її творчій роботі, зокрема виповнює велику частину її книжки «Інші дні», виданої в Авґсбурзі (Німеччина) в 1948 р., на еміґрації. Медична тематика пробиває також у багатьох нарисах і оповіданнях, розсипаних у заокеанській вже пресі.

Та був час, коли здавалось, що авторка закинула остаточно цю тематику, бо наступні її книжки були побудовані на зовсім інших сюжетах. Це були книжкові видання: «Загоріла полонина», «Київ у 1941 році [1]», «Люблю Діброву» і «Вірний

приятель». Аж у книжці «На схрещених дорогах», якою оце обдаровує авторка читача, помітний — бодай в першій частині твору — поворот до ранньої тематики. Тут знову вона стає до боротьби за життя немовлят і здоров'я матерів, примушених в суворих обставинах війни й гітлерівського режиму продовжувати рід людський.

Треба зазначити, що С. Парфанович понад усе ентузіястка життя. Вона завжди в якійсь формі оспівує вартість життя, його красу і радості, навіть коли доля важким каменем давить. Разом зі знанням людського тіла, його прикмет і законів, що являються основою її деб'юту, як белетриста, в письменниці є чимало знання анатомії людської душі. Хоч у письменниці живий романтичний польот, по суті вона реалістка. Вона зображує людей не як етеричні з'яви фантазії, а як тих, що їх усі бачать, з тими прикметами, що їх вона спостерігає, пронизуючи своїм зором до самих нетрів душі. Треба сказати: в неї насправду глибоке знання людської психіки. Вона розуміє людину так хвору, як і здорову, і показує нам її як новість, інколи просто як ревелюцію.

Покинувши на довший час лікарську тематику, авторка переходить на сюжети з життя здорових людей. Її цікавить складне їхнє життя і спосіб реагування головно в обставинах, які заіснували підчас останніх двох десятиків літ: у війні, в міжвоєнному і післявоєнному часі. Це згадана вже «Загоріла полонина». Авторка змальовує барвисту верховину, наповнює її мелодіями бойківських співанок та вичаровує красу нашого фолкльору на одному відтинку української землі. До речі — С. Парфанович уродженка Львова. Там вона жила і діяла аж до великого «ісходу». Та колись її батько збудував на Кичері в селі Розлуч хатину. І туди вона зчаста їздила і з Бойківщиною зжилася. Вона любила скромні, але мальовничі оселі, співанки, що гомоніли в горах, часто в супроводі сопілки. Гостюючи там, вона приносила з собою палке серце, загострений змисл спостерігання і Божу іскру таланту. Вже раніше побут наших бойків ляг в основу писань Ю. Кміта, однак його скромні нариси далеко стоять від зрілих, сповнених сучасної тематики оповідань нашої авторки. В них не

приятель». Аж у книжці «На схрещених дорогах», якою оце обдаровує авторка читача, помітний — бодай в першій частині твору — поворот до ранньої тематики. Тут знову вона стає до боротьби за життя немовлят і здоров'я матерів, примушених в суворих обставинах війни й гітлерівського режиму продовжувати рід людський.

Треба зазначити, що С. Парфанович понад усе ентузіястка життя. Вона завжди в якійсь формі оспівує вартість життя, його красу і радості, навіть коли доля важким каменем давить. Разом зі знанням людського тіла, його прикмет і законів, що являються основою її деб'юту, як белетриста, в письменниці є чимало знання анатомії людської душі. Хоч у письменниці живий романтичний польот, по суті вона реалістка. Вона зображує людей не як етеричні з'яви фантазії, а як тих, що їх усі бачать, з тими прикметами, що їх вона спостерігає, пронизуючи своїм зором до самих нетрів душі. Треба сказати: в неї насправду глибоке знання людської психіки. Вона розуміє людину так хвору, як і здорову, і показує нам її як новість, інколи просто як ревелюцію.

Покинувши на довший час лікарську тематику, авторка переходить на сюжети з життя здорових людей. Її цікавить складне їхнє життя і спосіб реагування головно в обставинах, які заіснували підчас останніх двох десятиків літ: у війні, в міжвоєнному і післявоєнному часі. Це згадана вже «Загоріла полонина». Авторка змальовує барвисту верховину, наповнює її мелодіями бойківських співанок та вичаровує красу нашого фолкльору на одному відтинку української землі. До речі — С. Парфанович уродженка Львова. Там вона жила і діяла аж до великого «ісходу». Та колись її батько збудував на Кичері в селі Розлуч хатину. І туди вона зчаста їздила і з Бойківщиною зжилася. Вона любила скромні, але мальовничі оселі, співанки, що гомоніли в горах, часто в супроводі сопілки. Гостюючи там, вона приносила з собою палке серце, загострений змисл спостерігання і Божу іскру таланту. Вже раніше побут наших бойків ляг в основу писань Ю. Кміта, однак його скромні нариси далеко стоять від зрілих, сповнених сучасної тематики оповідань нашої авторки. В них не

етнографія, а співзвучне з дійсністю відтворення життя верховинців в нових незвичних обставинах.

Новиною в нашій сучасній літературі є її оповідання з життя звірят. С. Парфанович розуміє їх не гірше людей, присвячує їм багато тепла, навіть любови. І то не лиш їм, але й рослинам й усім дітям природи.

Перша книжка з цією тематикою це «У Лісничівці». На тлі бойківської сценерії пересувається перед читачем сім'я лісничого і бойко, Рибак, що виростає понад пересічний рівень і можна його вважати виложником гордовитого племені у відношенні до польських панів. Окрім тих персонажів ми находимо справжні персонажі звірят; кожне, хочби яке коротке, оповідання надихане теплом, любов'ю до нашої природи й наших тварин. Їх ми вчимося любити, так як і цілу природу Бойківщини. Книжка виховної вартости для молоді, оповідання передруковуються в шкільних читанках. Коли по середині того циклу покладемо Люблю Діброву, то на кінці випаде нам вкласти книжку, що є в друку в видавництві Свободи. Є то повість про пса — «З людьми [2]» — нагороджена першою літературною нагородою на конкурсі СФУЖО в 1961 році.

В цій тематиці просто клясична збірка «Люблю Діброву». Шматок американської землі з озером — місце для дозвілля великого гурту наших людей з Дітройту й околиці. Туди вони приносять свою тугу, в той клаптик землі вони вкладають свою любов до землі, хоч не на українському материкі вона. Там ставлять свої будинки, навіть за зразками своїх регіональних хат, садять рослини, що їх любили вдома, туди приїзять, щоби поготорити в колі земляків і відпочити. Авторка їх підглядала і про них написала. В тому в неї стиль репортажу. Але в книжці ще й зустріч з природою, якою така багата Діброва. І в цьому ліричний патос і краса малюнку фарбами многобарвної палітри. «Люблю Діброву» — це своєрідний заповідник, де зберігається ще первісний чар природи, що однак швидко поступається напоріві людини. Великий дар спостерігання деталей, малопомітних для звичайних бувальців, і дар закріплення їх в сюжетній конструкції талановитим пером, роблять цю книжку цікавою і для молоді і для старших.

етнографія, а співзвучне з дійсністю відтворення життя верховинців в нових незвичних обставинах.

Новиною в нашій сучасній літературі є її оповідання з життя звірят. С. Парфанович розуміє їх не гірше людей, присвячує їм багато тепла, навіть любови. І то не лиш їм, але й рослинам й усім дітям природи.

Перша книжка з цією тематикою це «У Лісничівці». На тлі бойківської сценерії пересувається перед читачем сім'я лісничого і бойко, Рибак, що виростає понад пересічний рівень і можна його вважати виложником гордовитого племені у відношенні до польських панів. Окрім тих персонажів ми находимо справжні персонажі звірят; кожне, хочби яке коротке, оповідання надихане теплом, любов'ю до нашої природи й наших тварин. Їх ми вчимося любити, так як і цілу природу Бойківщини. Книжка виховної вартости для молоді, оповідання передруковуються в шкільних читанках. Коли по середині того циклу покладемо Люблю Діброву, то на кінці випаде нам вкласти книжку, що є в друку в видавництві Свободи. Є то повість про пса — «З людьми [2]» — нагороджена першою літературною нагородою на конкурсі СФУЖО в 1961 році.

В цій тематиці просто клясична збірка «Люблю Діброву». Шматок американської землі з озером — місце для дозвілля великого гурту наших людей з Дітройту й околиці. Туди вони приносять свою тугу, в той клаптик землі вони вкладають свою любов до землі, хоч не на українському материкі вона. Там ставлять свої будинки, навіть за зразками своїх регіональних хат, садять рослини, що їх любили вдома, туди приїзять, щоби поготорити в колі земляків і відпочити. Авторка їх підглядала і про них написала. В тому в неї стиль репортажу. Але в книжці ще й зустріч з природою, якою така багата Діброва. І в цьому ліричний патос і краса малюнку фарбами многобарвної палітри. «Люблю Діброву» — це своєрідний заповідник, де зберігається ще первісний чар природи, що однак швидко поступається напоріві людини. Великий дар спостерігання деталей, малопомітних для звичайних бувальців, і дар закріплення їх в сюжетній конструкції талановитим пером, роблять цю книжку цікавою і для молоді і для старших.

Здавалось би, що наступна книжка С. Парфанович «Вірний приятель» присвячена виключно життю kota Биця. Він і є в великій мірі її героєм. В першій частині, коли ще сім'я Стрільчуків живе в затишку серед мирних буднів, киця і її малеча становлять таки виключний інтерес авторки. Але в другій частині вона розгортає сюжет ширше. В акцію входять людські персонажі, а Бицьо залишається більш у тіні. Настає бо війна, на Львів падають бомби, люди ховаються по підвалах. Авторка зосереджується більше на стражданнях людей, хоч помічує теж лиху годину рослин і тварин. Доводиться людям покидати рідну землю. Краків, потім через Лемківщину дальша мандрівка в невідоме. В лемківській верховині залишається Бицьо на очевидну загибель, так як чимало скитальнів, знеможених для дальшого мандрування.

Ця тваринна, чи тваринно-людська тематика наскрізь оригінальна, свіжа й повна кольорів та оптимізму. Вона вказує на широке зацікавлення авторки і на видатне вміння змальовувати кожний прояв життя та різьбити в кожному матеріалі. Ось твір «У лісничівці» дає читачеві зуявлення про життя лісної людини в хатці на самітній галявині, але крім старого Дмитра на якийсь час у фабулі займає перше місце то серна Сільва, то цапуньо, дятель чи черепаха, ластівки чи ще щось, і на них зосереджується увага та любов читача.

Не від речі підкреслити, що якраз за тваринну тематику — Історія одного пса — авторка дістала першу нагороду на конкурсі СФУЖО в 1961 році.

Виринає питання: наскільки С. Парфанович по духу письменниця українська?

В першому творі, «Ціна життя», порушена нею проблематика загально-людська, хоч герої і терен — українські. Але вже в збірці «Інші дні» тематика зовсім українська в драматичних взаєминах з наїздниками і в активній боротьбі з ними. Як пише Ю. Шерех в післяслові до цієї книжки: «... в неї (в авторки) проявляється відчуття місії українця на чужині і в світі, душевна проблематика народу, що бореться за своє визволення». Повна українська специфіка є в новелях збірки «Загоріла полонина» і в репортажах «У Києві 1941 року».

Здавалось би, що наступна книжка С. Парфанович «Вірний приятель» присвячена виключно життю kota Биця. Він і є в великій мірі її героєм. В першій частині, коли ще сім'я Стрільчуків живе в затишку серед мирних буднів, киця і її малеча становлять таки виключний інтерес авторки. Але в другій частині вона розгортає сюжет ширше. В акцію входять людські персонажі, а Бицьо залишається більш у тіні. Настає бо війна, на Львів падають бомби, люди ховаються по підвалах. Авторка зосереджується більше на стражданнях людей, хоч помічує теж лиху годину рослин і тварин. Доводиться людям покидати рідну землю. Краків, потім через Лемківщину дальша мандрівка в невідоме. В лемківській верховині залишається Бицьо на очевидну загибель, так як чимало скитальнів, знеможених для дальшого мандрування.

Ця тваринна, чи тваринно-людська тематика наскрізь оригінальна, свіжа й повна кольорів та оптимізму. Вона вказує на широке зацікавлення авторки і на видатне вміння змальовувати кожний прояв життя та різьбити в кожному матеріалі. Ось твір «У лісничівці» дає читачеві зуявлення про життя лісної людини в хатці на самітній галявині, але крім старого Дмитра на якийсь час у фабулі займає перше місце то серна Сільва, то цапуньо, дятель чи черепаха, ластівки чи ще щось, і на них зосереджується увага та любов читача.

Не від речі підкреслити, що якраз за тваринну тематику — Історія одного пса — авторка дістала першу нагороду на конкурсі СФУЖО в 1961 році.

Виринає питання: наскільки С. Парфанович по духу письменниця українська?

В першому творі, «Ціна життя», порушена нею проблематика загально-людська, хоч герої і терен — українські. Але вже в збірці «Інші дні» тематика зовсім українська в драматичних взаєминах з наїздниками і в активній боротьбі з ними. Як пише Ю. Шерех в післяслові до цієї книжки: «... в неї (в авторки) проявляється відчуття місії українця на чужині і в світі, душевна проблематика народу, що бореться за своє визволення». Повна українська специфіка є в новелях збірки «Загоріла полонина» і в репортажах «У Києві 1941 року».

Згадана в горі збірка бойківських оповідань пішла далеко вперед від етнографізму попередників. Тут не йде про зображення щоденного побуту бойка. Це тільки тло, разом з природою — все ж обидвоє суто-українські. Ще більше питома є реакція героїв бойківських оповідань на обставини й події сучасного. Так отже бачимо бойка в обличчі польського терору на якого він реагує теж гостро й збройно («На Дністровому березі»). Але він стає віч-на-віч з обома тоталітарними режимами, що панували, часово, на його землі. Ви віднаходите того самого «бойкого» верховинця і в обличчі большевиків («Буря») і серед його самооборони перед людоловлею німців («З туги», «Трембіта», «Погоня тіней»). Ця мала, сіра малоосвічена людина виростає на свідомого й кріпкого героя, що бореться проти влади наїзника в питомий цілому українському народіві спосіб.

Власне репортажам треба присвятити тут деяку згадку, бо вони є повноцінним продуктом її письменницького вияву. Згадана книжка «У Києві 1941 року» викликає доглибинне потрясення в душі читача. Видана в 9 років після поїздки авторки до Києва, вона зберегла свою безпосередність і свіжість. Зустріч з підсоветською дійсністю, нищення українства, русифікація, глум советського обивателя над усім, що українцеві святе — все те перейшло межі найбільш песимістичної душевної підготовки С. Парфанович. І це змальоване нею майстерно і залишиться документом советського насильства над українським народом. Багато інших репортажів вона написала і видрукувала в газетах і журналах у країнах нашого поселення. Вони подорожньо-природничі, але скрізь на мандрівках авторка вишукує українську людину і їй приглядається. Віднаходить її в Сан Франціско чи в Н. Йорку і пише про те, що помітила в зустрічі з нею. Це персонажі наших буднів, старі чи нові емігранти, добре нам знайомі. Але в справжньому світлі ми їх бачимо щойно тоді, коли читаємо про них в репортажах нашої авторки.

У письменниці помічаємо, що вона використовує своє письменницьке перо, і умови вільного вислову в Америці, щоб не дозволити українській людині забути недавно-минуле і на те,

Згадана в горі збірка бойківських оповідань пішла далеко вперед від етнографізму попередників. Тут не йде про зображення щоденного побуту бойка. Це тільки тло, разом з природою — все ж обидвоє суто-українські. Ще більше питома є реакція героїв бойківських оповідань на обставини й події сучасного. Так отже бачимо бойка в обличчі польського терору на якого він реагує теж гостро й збройно («На Дністровому березі»). Але він стає віч-на-віч з обома тоталітарними режимами, що панували, часово, на його землі. Ви віднаходите того самого «бойкого» верховинця і в обличчі большевиків («Буря») і серед його самооборони перед людоловлею німців («З туги», «Трембіта», «Погоня тіней»). Ця мала, сіра малоосвічена людина виростає на свідомого й кріпкого героя, що бореться проти влади наїзника в питомий цілому українському народіві спосіб.

Власне репортажам треба присвятити тут деяку згадку, бо вони є повноцінним продуктом її письменницького вияву. Згадана книжка «У Києві 1941 року» викликає доглибинне потрясення в душі читача. Видана в 9 років після поїздки авторки до Києва, вона зберегла свою безпосередність і свіжість. Зустріч з підсоветською дійсністю, нищення українства, русифікація, глум советського обивателя над усім, що українцеві святе — все те перейшло межі найбільш песимістичної душевної підготовки С. Парфанович. І це змальоване нею майстерно і залишиться документом советського насильства над українським народом. Багато інших репортажів вона написала і видрукувала в газетах і журналах у країнах нашого поселення. Вони подорожньо-природничі, але скрізь на мандрівках авторка вишукує українську людину і їй приглядається. Віднаходить її в Сан Франціско чи в Н. Йорку і пише про те, що помітила в зустрічі з нею. Це персонажі наших буднів, старі чи нові емігранти, добре нам знайомі. Але в справжньому світлі ми їх бачимо щойно тоді, коли читаємо про них в репортажах нашої авторки.

У письменниці помічаємо, що вона використовує своє письменницьке перо, і умови вільного вислову в Америці, щоб не дозволити українській людині забути недавно-минуле і на те,